

Hårderups posten

Nr. 20 — November 1990
10 kr.

Här på Hårderups Nygårds marker kommer troligen aldrig mer sädesfält
att böja sig för vinden. Hotet mot kulturlandskapet är större än någonsin.
Rolf Stomberg förklarar varför.

OMSTÄLLNING 90

ANPASSINGSÅTGÄRDER

INKOMSTSTÖD

STARTSTÖD TILL VÄLUTBILDADE UNDER 30 ÅR

HELTRÄDA

SÄRSKILT STÖD TILL SKULDSATTA JORDBRUKARE

FÅNGGRÖDA

ANLÄGGNINGSSTÖD

ERSÄTTNING TILL LANDSKAPSVÅRDANDE ÅTGÄRDER

OMSTÄLLNINGSSTÖD

NOLA

Av Rolf Stomberg
Hårderups Nygård

Detta är begrepp eller benämningar på åtgärder, som statsmakten prövat mot oss lantbrukare sedan 1987 med skiftande framgång. Trädan, som inledde det hela, var framgångsrik. En ganska stor areal i landet togs ur produktion. Men årets Omställning 90 fick dålig anslutning och dessutom var årsmånen ju, som vi vet, mycket gynnsam med en mycket hög skörd på kvarvarande arealer. Detta tillsammans med en nästan helt död världsmarknad. Det svenska överskottet har fått säljas på världsmarknaden för 30-40 öre per kilo.

Ja, nu står vi lantbrukare vid ett stort vägskäl. Skall vi fortsätta som tidigare eller skall en del av oss gå med i omställningen? Tiden är från 30.06.1991 - 30.06. 1996. Det innebär i praktiken 6 skördeår, som tas ur produktion.

Ersättningen för de 6 omställningsåren här i detta området är 9.300 kr/ha. Dessutom ett inkomststöd 1990 å 1.150 kr/ha, 1991 - 950 kr/ha och 1992 - 750 kr/ha.

Planterar man löv eller energiskog utgår ytterligare 10.000 kr/ha. Tillägg för ädellöv, bl.a. bok och ek, 4.000 kr/ha + stängseltillägg 4.000 kr/ha.

Man kan få stöd att anlägga våtmark 10.000 kr/ha.

Det finns många oklarheter i förslagen ännu, bl.a. återbetalningsskyldigheten om man ej anlägger löv- eller energiskog. Det finns ingen fungerande marknad för energiodling och intresset från statens sida att stimulera en sådan förefaller minimalt.

För vår egen del förefaller det luta åt att i stort sett hela arealen kommer att anmälas till omställning från 30.06.91, men detta under förutsättning att återbetalningskravet mildras och att villkoren fastställs enligt förslaget.

Vi kommer troligen att använda arealen för extensiv betesproduktion. Detta kommer inte att förändra landskapsbilden. Alternativ 2 är kanske att plantera björk, al eller hybridasp. Detta kommer i så fall att dana om jordbrukslandskapet rejält.

Ett vet jag i alla fall. Att producera spannmål 1991 för 1 kr - 1,05 för

höstleveranser, 1992 0,90-0,85 kr, 1993 0,80-0,77 kr är en ekonomisk omöjlighet i dessa trakter. Det är helt klart att det inte ens 1991 även vid en hygglig skörd går att få någon ersättning för eget arbete. Därför yrkeskolleger, tänk er för innan det är för sent. Väntar ni till 1992 att gå med i omställningen är ersättningen 6.200 kr/ha, alltså 3.100 kr/ha lägre än 1991.

Ett vet vi. Kostnaderna för produktionsmedlen går alltid uppåt; utsäde, gödselmedel, maskinkostnader, kemiska preparat m.m. Därför kan det bli så, att det inte kommer att odlas mer spannmål eller jordbruksprodukter på Hårderups Nygård, istället kommer kanske skogen att återerövra markerna.

Jag vill avsluta med en passande dikt från min hembygd i Västergötland.

ÅTER TILL SKOG

Våra förfäder röjde i snårbunden vång och vann några meter från skogen det blev till fattiga kappländ en gång när röjningen kom under plogen, så småningom reddes en bördig jord och som lön för odlingens möda fann vi där lövängsrislorna stod en slätt med vajande gröda.

Men allt medan år genom tiderna drog sjönk jordbrukets alster i värde nu går markerna åter på nytt till skog och lägges i evigt träde, rätt snart under barrfallna uppväxtsträd förvittras den bortställda plogen aldrig mer skall slättlandets böljande säd förkunna att hösten är mogen.

Aldrig mer skall fältenas blåklintsblom förbrinna i dagar och nätter - nu har skrivbordsprofeterna just tänkt om och ändrar till skog våra slätter, en gång står de växande träden tätt och skall här evärdeligen stanna, det mörknar så dovt kring en solig slätt på Salebyslätten vid Lanna.

Edvin Svantesson "Alex"
ur Skön är min bygd.

SYFÖRENINGSAUKTION

Fredagen den 30 nov. hälsar Starrarps Kyrkliga Syförening välkomna till sin sedvanliga auktion. Församlingshemmet kl 19. Det blir Luciatåg med barn från Starrarp och där omkring. Som vanligt också lotterier och kaffeservering.

GUNNAR PERSSONS SISTA ARTIKEL

Av Bertil Persson
Starrarp

När jag 1989 fick manus av Gunnar Persson i Dala till Härderups-posten, så fick jag för säkerhets skull två stycken. Ett för 1989 års Härderups-post och ett för 1990. För som Gunnar uttryckte det:

- Man ved aldrig här länge man går här.
Visserligen var Gunnar 80 år fyllda, men inte trodde jag att slutet var så nära.

Gunnar Persson dog den 8 oktober i år. Hela hans liv hade präglats av intresset för hembygdsforskningen. Redan på 20-talet, som något av pionjär, började Gunnar intervjua och teckna ner vad äldre människor hade att berätta om levnadsförhållanden, seder och bruk m.m. i gångna tider.

Mycket av Gunnars forskningsresultat lät han publicera i hembygdsartiklar i Mellersta Skåne. Så småningom blev det även bokutgivning. Tre böcker kom i tryck. "Min hemsocken Västerstad", "Strövtåg i Färs" och "Färs fordomsdags".

Härderupspostens läsare känner Gunnar mest som hembygdsforskare, eftersom han även här varit en trogen skribent i detta ämne. Gunnar hade emellertid i unga år även varit aktiv inom Jordbrukarnas Ungdomsförbund, nykterhetsrörelsen, RLF m.m.

Gunnar Perssons kunnande om folklivet i Färs härad saknar motstycke och hans oförtröttliga intresse och ideella arbete kröntes i fjor med Landstingets Kulturpris. Detta tillsammans med hans speciella och starka personlighet ger fog för påståendet, att en stor man har gått ur tiden. Och det finns ingen, som kan axla hans mantel.

När jag fått budet om Gunnars död, skrev jag för lokaltidningen ner en liten minnesruna om vännen Gunnar, där de avslutande orden löd:

- Må hembygdens blommor bli Ditt bårtäcke, Du ädle kämpe för skånsk bygdekultur!

NÄCKEN I FOLKTRON

Av Gunnar Persson
Dala

Här i Mellanskåne har vi sparsamt med uppteckningar om Näcken, detta sagoväsen hör ofta samman med bäckhästen. Sådana sägner finns här i bygderna kring de större åarna.

Under mina uppteckningsår kom jag i kontakt med många äldre personer, som var födda långt tillbaka på 1800-talet. Särskilt vill jag här berätta om en svenskamerikan, som var född i Sövde socken 1858.

Han var redan i barnåren mycket naturintresserad och strövade med andra pågar ute i markerna runt kring den nu försvunna byn Navröd i Sövde, som idag är naturreservat.

Genom skogen rann flera små bäckar, där det var gott om dämmen efter skvaltekvarnar. Det var midsommardag morgon och de var ute för att snara gäddor. De var just komna till ett därme. Plötsligt kom en av pågarna att se, att det hängde ett par fioler och dinglade på en trädgren. De blev rädda, för en av pågarnas föräldrar hade tidigt på morgonen hört näcken spela just från den bäcken. De var säkra på att det var näckens fioler, som hängde där, så de sprang från platsen.

Åren gick och vid 18 års ålder reste min sagesman till Amerika och där

hände något liknande.

Det var midsommarafton och det var dans och liv bland järnvägsarbetarna, där han själv var anställd. När spelet var slut på natten gick han ut för att titta på floran. Han följde bäckravinen ett stycke och kom till en liten fors. Och han trodde inte sina ögon! Där hängde ett par fioler på en trädgren över fallet, precis som hemma i Sövde!

Men denna gång var han inte rädd för Näcken. Han kände igen en fiol, som en av spelemännen hade spelat på vid dansen under natten. Han började tänka på orsak och sammanhang. Det låg något i att fiolerna hängde där. Kommen igen till baracken där de bodde berättade han vad han sett. Det var väl Näcken som hängt dem där?

Helt plötsligt skrattade en norrman:

- Det var min gula fiol, som hängde där, den jag spelade på i natt!

På frågan varför han hade hängt dem över forsén svarade norrmannen:

- För att fiolen ska få bättre klang och så innan man tar den, så stämmer man fiolen.

En annan svensk sade:

- Såg du inte min flöjt där också?

För enligt sägnen spelade Phan på detta instrument.

Så detta är hela sanningen om Näckens existens.

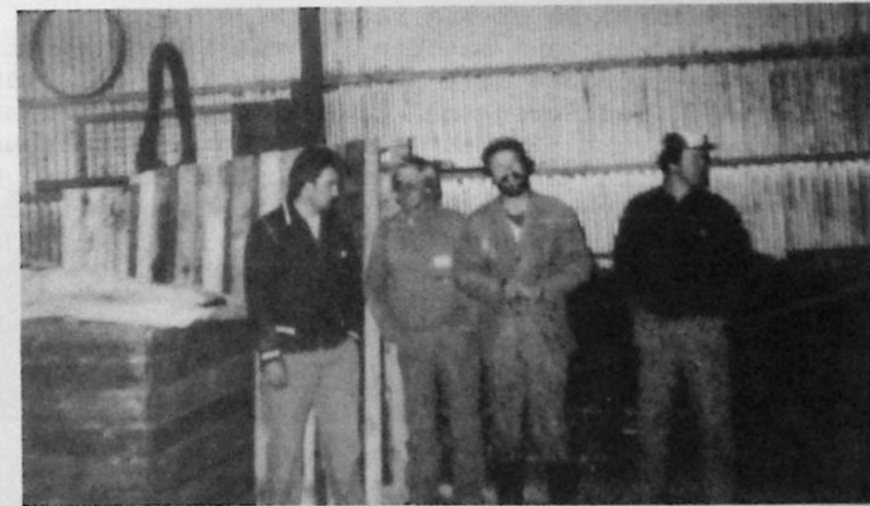
I uppslagsboken kan man läsa att "Näcken var ett mystiskt levande väsen, som ibland lunde uppträda som en gammal gubbe och som stundom höll sig vid vattendrag eller sjöar. Det påstods att han var en mästare till att kunna spela fiol och i folktron hade mycket skickliga spelmän lärt att spela dessa undebara låtar av Näcken".

"BUSSTERMINALEN"

Här är fyra pappor samlade i Karl-Agnes maskinhus en kall novemberkväll i fjor. Där snickrades ihop en busskur för skolbarnen att användas i väntan på skolbussen.

Den här kvällen sparade Sjöbo kommun in tusentals kronor, eftersom de inte med ett enda öre behövde bekosta busskuren. Fr.v. Göran Sjöstedt, Inge Andersson, Bertil Persson och Bertil Karlsson.

När sedan sommarsolen värmt och torkat träväggarna, så passade en annan förälder, Inger Assarsson på att förse kuren med vacker röd färg. Busskuren har förresten skämtsamt döpts om till "Bussterminalen".

FOTBOLL

Av Gösta Kristiansson
Vollsjö

Ja, av rubriken vill man kanske förvänta sig en resumé från årets fotbolls VM, men min förmåga som sportreporter och Sveriges insatser i VM-fotbollen gör att jag istället skriver om en match, som Otto i Starrarp var med om i början av 30-talet.

Det var en gång.... Ja, så börjar man gärna en saga och det må vara förlåtet om vissa intar en tvivlande min åt denna historia. Jag har i alla fall hört Otto berätta den ett par gånger med en väldig övertygelse. Nåväl, Starrarps beryktade Bollklubb skulle möta ett lag från Långaröd, på en plan uppe i Långaröd, som naturligtvis användes som betesmark när det inte var matchdags. Jag kan inte precis beskriva var den låg, men den hade vissa egenheter. Bl.a. beskev Otto att där var en del höga gräsplättar där korna tidigare gjort punktvisa gödslingsförsök, så när bollen blev ligande i en sådan "bunke" fordrades en enormt stor talang för att få rätt träff på den osynlige bollen.

Otto och Anders-Mårtens Ivar spelade backar i Starrarpslaget, men i och med att dessa var så väldigt överlägsna i spelet, så kunde Otto och Ivar tillbringa tiden med att sitta och röka pipa på en stor jordfast sten, som var strategiskt belägen en bit ut på egna planhalvan. Om motståndarlaget någon enstaka gång kom över mittlinjen så "klunsa" Ivar och Otto om vem av dem som skulle gå upp och bryta anfallet!

En gång flög bollen in i skogen och alla spelarna for efter för att en fem minuter senare i en lång rad, med bollen före komma stormande ut på planen igen under vilda tjut.

Det där med elva spelare och två avbytare hade inte börjat slå igenom riktigt på den tiden, för Otto sa att ibland hade Långaröd både 15 och 16 spelare på planen, men det var lite pö om pö, ibland utgick någon på grund av skoskav, en utgick för han skulle hem och dricka eftermiddagskaffe och en gång kom en fru in på planen och högg sin gubbe i armen och sa: "Nu ska vi him o aga ing ru (råg), så nu får du ente springa här o tosa di längor!" På så vis reducerades laget.

Ja, att Starrarp vann matchen lär väl ingen tvivla på, men med hur många mål? Ja, det berodde lite på i vilken form Otto var när han relaterade matchen. Ett reduceringsmål fick i alla fall Långaröd. Det uppstod när Starrarps målvakt "Tippen" kallad, vid en bakåtpassning i god tid gick ut en bit framför målet och knäliggande inväntade den makligt rullande bollen, men vilken otur, en tuva ändrade bollens riktning, så den rullade försmädligt vid sidan om honom in i det öppna målet.

Sedan den tiden har ju reglerna inom fotbollen ändrats en hel del, men det har ju också inneburit att publiken sviker mer och mer och det får man ju ha en viss förståelse för.

EFTERLYSNING

Det har i många år föresvävat mej vad det blev av mina skolkamrater, som höstterminen 1918 samlades i en privatskola i ett hus i ena hörnet av det stora torget i Vollsjö. Om jag minns rätt, ett hundratal meter söder om Olléns affär. Om några av dem fortfarande lever och läser dessa rader skulle jag verkligen uppskatta om de ville skriva till mej. Jag minns inte säkert hur många vi var, men tror att vi var 5 å 6 st. Det skulle vara roligt att få höra av Er och vilka öden Ni haft i Ert liv. Martin Boström Klövjevägen 4, 703 58 ÖREBRO.

MÖLLEHUSET VID STARRARPS KVARN

Av Knut Thulin
Ödåkra

Att kort skildra delar av en bys historia är inte lätt. Initiativet från Vuxenskolan i Sjöbo - Vollsjö med byavandringar är mycket lovvärt. Ledaren har grundkunskaperna och den lokala befolkningen finslipar från plats till plats. Gamla bortglömda platser och byggnader väcks till nytt liv och glädje.

Många av de 70-talet personer, som var med en vacker sommarkväll den 5 juni på vandringen till Starrarp - Puus, kände sig säkert nöjda. Somliga tänkte på Silverskatten i Sjököps sjö där myggorna bjöd upp "till dans". Andra hade velat höra mer om det ena eller andra. Så är det med byavandringar, allt hinns inte med på en gång.

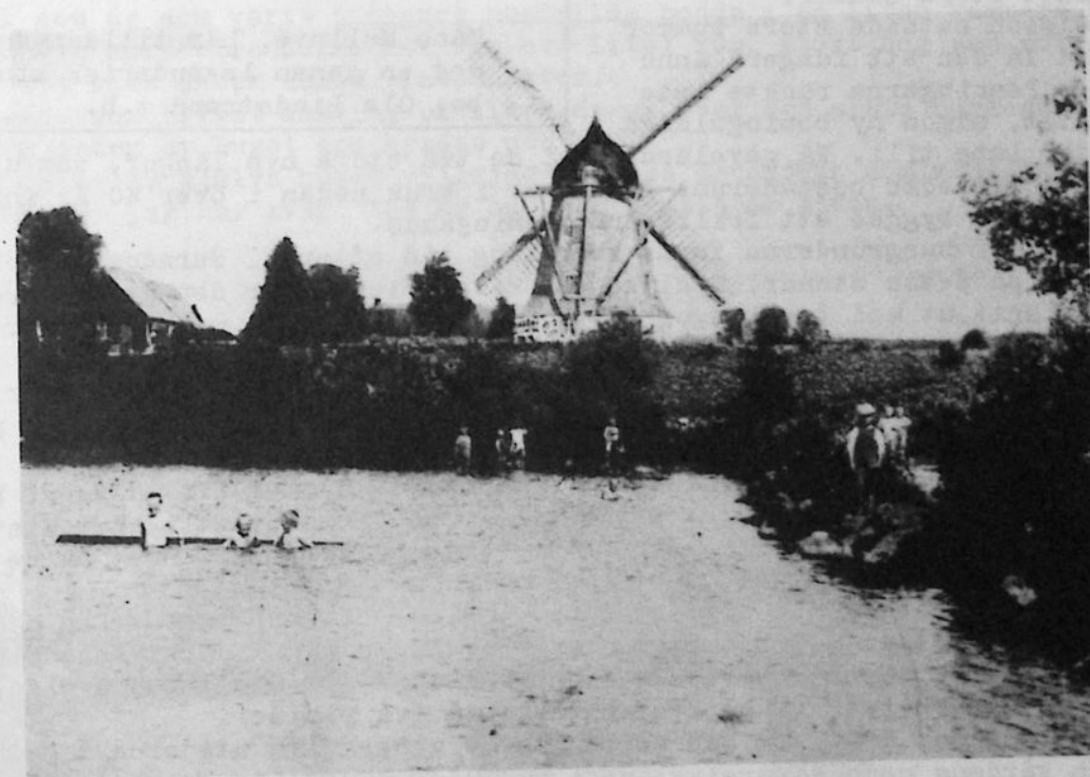
Från en av de besökta platserna vill jag ge en något mer fyllig information.

Vi stod i vägkorset Starrarp - Härderup - Starrarps Ora efter besöket hos Allan Johansson. Besöket i den gamla kvarnrörelsen hade väckt många minnen. Många hade inom sig hört hur kvarnstenarna en gång malde "skråning" till grisfoder och hur vetekornen krossats till vitt fint mjöl för brödbakning. Det är lätt att känna historiens vingslag över denna plats.

Vi ska nuggå in i de två andra byggnaderna, som visserligen inte finns, men ändå är helt förknippade med begreppet Starrarps kvarn. Väderkvarnen och det gamla Möllehuset.

Först en kort orientering om vad äldre bybor berättat.

År 1893 vid jultid härjades gården Starrarps kvarn av en förödande eldsvåda. Branden uppstod på natten, fick ett mycket häftigt förlopp. På kort tid var de halmtäckta längorna övetända och familjemedlemmarna fick skyndsamt söka skydd för att inte bli skadade. Ingenting av värde gick att

Mölledammen och väderkvarnen, som flyttades dit från N. Lökaröd år 1870. T.v. skymtar Möllehuset. Foto: Nils Mårtensson, Skumparp.

rädda, utan nästan allt blev förstört. De eldfångda halmtaken spred elden snabbt över stora ytor. Släckningsutrustningen på den tiden var dålig. Vad som orsakat eldsvådan blev aldrig helt klarlagt. Mystik vilade långa tider över händelsen.

Ägaren till gården hette Måns Olsson och förutom lantbruket bedrev han en omfattande kvarnrörelse.

Vid gården fanns ett vattenhjul som drev flera kvarnstenspar och något hundratal meter där ifrån stod en stor väderkvarn, som också var i drift.

En tid före eldsvådan hade Måns träffat en man, som i förtäckta ordalag sagt till honom:

- Snart skall det lysa för dig Måns.

Vid storbak hände det att skorstensstocken blev för het och självantändning kunde vara orsaken. Någon bakning hade inte utförts före det inträffade. Gårdens folk ställde sig undrande där de nu stod utan tak över huvudet. Många av djuren hade blivit innebrända liksom större delen av familjens lösbo.

En vänlig granne vid namn Sven Mårtensson, benämnd "Karnot" öppnade sitt hem för de nödställ- da. De fick bo där tills gården på nytt blev uppbyggd och kvarnrörelsen blivit upprustad. Den hade fått stora skador.

Måns Olsson satsade stora summor för att få den att fungera ännu bättre. Penningarna räckte inte till allt, någon ny boningslänga blev där inte till.

På gaveländarna i de två stora nya längor, som uppfördes inrättades bostadsrum. Dessa var i bruk sedan i över 40 år innan Måns son Ola byggde ett friliggande boningshus.

Märken efter husgrunderna fanns kvar lång tid efteråt. Barndomens lekar var ofta på dessa stenar. Tydliga stenrader visade hur den gamla gården en gång sett ut med tre längor i U-form. Ett källarhål markerade var boningshuset en gång legat.

På gårdsplanen lavades den stora stacken av årets skörd. Vi barn var strängt tillsagda om eldfaran för ibland tog det lång tid innan tröskningen blev av. Något av fasa rådde alltid så länge den stod där.

Boningshuset hade en gång varit utrustad med en mycket fin sättugn. Flera av plattorna var kvar när jag på trettio- och fyrtiotalet mycket vistades där därför att min mor ofta var och arbetade på gården. Minnet av de bibliska motiven har etsat sig fast i minnet.

Arbetet vid väderkvarnen fortsatte som vanligt efter branden. Den hade aldrig varit hotad. Efter ombyggnaden vid gården blev väderkvarnens betydelse mindre. Sonen Ola visade stort intresse för sin fars rörelse, men det blev tungarbetat att ha kvarnrörelse på två platser. Den spänning och dramatik som en snurrande väderkvarn utgjorde tog dock han och gårdens medhjälpare väl vara på under många år. En väderkvarns sätt att vara och ge ljud ifrån sig har inget gemensamt med ett vattenhjuls plaskande. För mjölnarens del gällde det hela tiden att vara på sin vakt mot vindarnas ständiga förändring, men ändå hinna med allt annat arbete. Någon malning under den tid jag var barn förekom inte. Någon gång hände det att vingarna "seglades på" och alla de otaliga hjulen sattes igång

Måns Möllare, här tillsammans med en annan legendarisk starrarpsbo, Ola Lindstrand t.h.

inför förundrade barnaögon. Hjulets kuggar var av trä och ljuden skiftade från våning till våning. Högst upp var den stora axeln, som av vingarnas rörelse drev alltsammans. Det dånade och pep däruppe. Utsikten från denna kvarn sträckte sig långt bort i de olika väderstrecken.

I närheten av väderkvarnen låg ett mycket gammalt hus med anor långt tillbaka. Troligen var det byggt i slutet av 1700-talet, för på en karta från 1828 är det inritat. Om huset fått stå kvar till våra dagar hade det haft ett mycket stort kulturhistoriskt värde. Sorgligt nog revs det när jag var i tioårsåldern (omkring 1935).

En del minnesbilder har jag kvar och utan att försöka vara sakkunnig vill jag förmedla något av det jag minns. Husets utseende och dess funktion kan vara av intresse.

Huset hette "Möllehuset". Det var det naturliga, för det hade i många årtionden tjänat som bostad åt möllesvenner, som arbetat på Starrarps kvarn. Men tro för den skull inte att hela huset stod till förfogande åt svennen. Det var bara en liten kammare. Huvuddelen av huset hyrde Måns Olsson ut till olika personer genom åren. Måns var till sin läggning mycket godhjärtad, så det är inte svårt att anta att ibland blev det nog lite si och så med hyran.

Bland de mera prominenta gäster som hyrde huvuddelen av Möllehuset var en man, som i folkmun kallades för "Pusen". En gång stor lantbrukare, men av någon anledning hade det gått snett på äldre dar med obestånd som följd. Hantverkaren Måns Svensson bodde flera år i huset. I äldre Starrarpsbors bildarkiv finns det säkert bilder av honom där han står vid sin träbock och klämmer fast ämnet till de "träskor" han var mycket anlitad och välkänd för. Särskilt "puderna" var han en mästare i att göra så de inte "to" på vrister. Sällan stod huset tomt för hyresgäster, det är nog ganska säkert. Under många år tjänade Möllehuset en viktig funktion för hela den närliggande bygden. I farstun var uppsatt ett fackindelad skåp dit postmannen från Vollsjö varje dag utdelade lokaltidningen och brev. Många gånger var folk ute i god tid, så där blev en pratstund över i den lilla farstun eller vid stengärdet, som inhägnade trädgårdstappan. Många angelägenheter ventilerades där genom åren.

Den siste anställde mjölnaren som arbetade vid väderkvarnen var av dansk börd. Han så väl som de som varit tidigare anställda bodde i en liten kammare belägen i husets nordöstra hörn. Det var ett litet rum, stort nog som sovrum. Stort nog att elda under kalla vinternätter.

En äldre man, som blivit änklings på äldre dagar, var den siste hyresgästen i den andra delen av huset som hyrdes ut.

Min beskrivning av själva huset vill jag göra så detaljrik som möjligt efter de minnesbilder jag har kvar. Det är nu över femtio år sedan.

Möllehuset. Utanför står Gunnar Lindstrand, son till Ola Lindstrand.

Huset låg i väst-östlig riktning med en gavel mot den väg, som i väst bildar gräns för Starrarps Ora och ett tjugotal meter innanför infartsvägen till Oran. Det var en gång uppfört som en skånelänga i korsvirke med klineväggar. Endast vid gavlarna förekom snedställt ramverk. Långsidornas ramverk var dåligt i linje med varandra. Taket hade hög resning vilket framgår av fotot. Skorstenen stor och mäktig uppförd av gråsten med en stor utskjutande sten på framsidan där taklök vackert blommade på undersidan. På grund av skiftningarna i väderleken fick bladen flera olika färger innan en sommar var till ända. Taklök är en lättodlad växt, men att överföra den från ett hus-tak till ett annat skall vara svårt och inte bringa den nye ägaren någon välsignelse. Ryggaträdens antal var 27 par med enepinnar instuckna i de uppborrade hålen. Med åren hade allt regnvattnet från det stora taket allvarligt skadat golvstockarna, som nästan låg på marken. Den totala längden av huset var omkring 12 meter.

Gårdsplanen var gräsbevuxen större delen av året. Höstens regnväder förvandlade lätt infarten till stora vattenpölar. Utanför dörren låg en stor flat sten, men det hände att vattnet någon gång sökte sig in i farstun. Till vänster om ingången låg en liten gårdsgårdsomgärdad trädgårdstappa där brunnen också var belägen. Där odlades både köksväxter och blommor, allt beroende på hur stort intresset var från den som bodde i huset. I sydvästra hörnet intill huset blommade under många år en stor koloni av stockrosor. Det lilla fönstret vid förrådsrummet täcktes då helt av blommorna. Syrenbuskarna bidrog med doft av sommar.

Huset hade på framsidan fyra fönster. Tre dubbelpar och ett enkelpar. Baksidan hade två dubbelpar. Med dubbelpariga fönster menar jag att fönstret bestod av två gånger tre fönsterrutor i höjd med små mellanspröjsar.

Innanfönster för vintern förekom inte. Frostrosor var därför den vanliga synen kalla vintermorgnar. Vid upptining på förmiddagen bildades mycket fukt, som skadade spröjsarna. På vårsidan var träet genomsurt och svampar växte ut i olika färger. Framåt sommaren satt de kvar förtorkade som sotflagor. Fönsterputsning stod inte högt i kurs i detta hus.

Vid ingången möttes man av två halvdörrar som öppnade inåt. Kring en snedställd stjärna i mitten utstrålade den övriga dörrbeklädnaden. Många foton av olika personer har tagits i dörröppningen med korslagda armar på nederdörren.

Golvet i farstun bestod av något så när flata stenar där jorden mellan dem spred sina skiftande dofter, allt efter vilken årstid det var. Det var inget stort utrymme med sina vitkalkade väggar. Förutom det omtalade skåpet för postens räkning fanns där en träpall med vattenspann och en ösa däri. Varma sommandagar var det många som släckte sin törst där. I farstuns fönster hängde en av den tidens underbara trädgardiner med stora rosor i mönstret. På vårsidan var där fullt av fjärilar, som sökte sig fram efter vintersömnen. Två dörrar ledde in till den stora och mäktiga skorstensstocken. Innanför fanns också en liten bakugn, som säkert inte varit i bruk på många år. Det var en stor upplevelse att stå innanför dörrarna och följa de sotiga väggarna upp mot det hål, som tycktes vara oändligt högt uppe. Sotlukten stack i näsan allt efter väderleken.

I taket i farstun fanns en lucka, som ledde upp till vinden.

Från farstun ledde två dörrar. Den ena till kammaren och den andra till det rum, som egentligen var hela "hyreslägenheten".

Kammaren var liten med plats för en utdragssäng, ett bord och två stolar. Spisen där eldades ibland så den var alldeles röd. Vad som avhandlats på detta rum genom åren och hur mycket vätska som runnit genom törstiga strupar skulle säkert kunna beskrivas i bokform om de som bott där levat. Hyresrummet till vänster var betydligt större. Där levde invånarna sitt dagliga liv med matlagning, gemenskap och sömn. Innanför dörren till höger stod "bränneslådan", en bra sittplats för den som var frusen. Över spisen sköt två stänger ut, fästade i en takbjälke. På dem var lagda ett par brädor till en hylla där sådana varor förvarades som behövde vara torra; tändstickor, salt och strykjärnet. Rummet var för övrigt möblerat med ett bord, en soffa och en säng, en skänk och några stolar. Över sängen hängde en klocka vars klang fyllde rummet med milda toner när den slog.

Många gånger under min skoltid hälsade jag på i detta rum hos den siste hyresgästen. Han bjöd nästan alltid på svagdricka från ett "drickaankare", som han tog in från förrådsrummet, som var gavelrum mot väster. Det var fest att få det skummande drickat i en emaljerad mugg och få lyssna till den gamle mannens vänliga stämma. Golvet bestod av breda brädor, som täckts med den tidens trasmattor. För att klara sig ensam där fick han ofta hjälp av sin son, som inhandlade mat och övrigt.

Ända till någon av de sista nätterna före rivningen av huset sov tjänstefolk där från Starrarps kvarn. Det kändes säkert som om något omistligt var på väg att försvinna, hur mycket de än under kalla nätter förbannat draget i detta hus. Jag minns mycket väl när hyresgästen flyttade till ett hus längre upp på Oran. Möblerna bars ut och placerades på en vagn. Flyttkarlarna iförde sig höga hattar och satt ovanpå flyttlasset, medan de viftade med gamla "skäkteträ" lämnande huset åt sitt oblida öde.

Halmen från det stora taket blev till ströhalv åt djuren på Starrarps kvarn. Som en drake reste sig den nakna skorstenen, sedan halm och sparrar kommit bort. Vaggarnas lera kördes ut på åkrarna och fick multna sönder där. Cirkeln var slutet efter många, många år. Det man en gång lånat därifrån kom åter tillbaka.

Den nye ägaren fördjupade brunnen och en liten bit därifrån blev en liten kulle uppkastad, prydd av stenpartiväxter. Trädgården såddes ut med gräs och omgärdades av ett staket. Den lille kullen låg som ett gravmonument över Orans äldsta boning.

Rivningen skedde något av åren 33, 34 eller möjligen 35. Väderkvarnen stod kvar till omkring 1940 dit posten flyttades genom att ett hål togs upp i den tjocka stenmuren på baksidan. Kvarnrörelsen vid gården fortsatte många år efteråt innan modernare metoder vann insteg i form av elektriska Hammarkvarnar, som installerades på de flesta gårdar.

STARRARPS BYALAG

Byastämman och majgille hölls i år hos Lasse Lagnebo.

I år har mossen och samtliga allmänningar sålts till respektive närliggande markägare. Granplanteringen på det gamla soldattorpets mark uppe vid Bjälkhults gräns ska dock kvarstå i byns ägo. Även begravningsplatsen är såld och byastämman diskuterade att om möjligt göra ett enkelt minnesmärke på platsen, vilket den nye markägaren ställde sig positiv till. Vaghållningen var som vanligt på dagordningen och där diskuterade att byalaget skulle erbjuda sig att ekonomiskt bidra till permanentbeläggning eller sponsra som termen löd.

Julgran blir det även i år och Inge Andersson utsågs till "julgransgeneral". Lasse Lagnebo fick uppdraget att leda Starrarps brännbollslag mot nya segrar. Till ålderman för 1991 valdes Jan Hansson. Kallelse till byastämman kommer liksom tidigare att ske genom budkavle, men också genom annons på "buss-terminalen".

ALLA TEATERINTRESSERADE BYBOR!

Ni vet väl att det startats amatörteatergrupper i Sjöbo. Under våren är det meningen att en förening skall bildas. Hör av er om ni vill vara med. Ewa Andersson tel. 0415-42041.

BYN SOM FÖRSVANN

Text & musik Sven Ohlsson

C-dur

Intro

Vers 1-5

Det var om våren -
 en morgon - stund då lyste solen så stor och rund -
 och starar sjöngo sin vårkonsert i skrud av glitter
 för alla här. Här fanns gårdar och röda stugor
 här fanns liv vid varje dikesren.

Chords: G, Gm, D, Hm, Em7, A7, D, G, D, D, H, Em7, H, D, D, F7, D, G, G, D, G, D, D, Hm7, E7, F#sus, H, D, D, G, G, Gm, D, Hm, Em7, A, D, G

1. DET VAR OM VÅREN, EN MORGONSTUND
 DÅ LYTE SOLEN, SÅ STOR OCH RUND
 OCH STARAR SJÖNGO SIN VÅRKONSERT
 I SKRUD AV GLITTER FÖR ALLA HÄR.
 HÄR FANNS GÅRDAR OCH RÖDA STUGOR
 HÄR FANNS LIV VID VARJE DIKESREN.

2. DET VAR OM SOMMARN MED MARKEN GRÖN
 DÅ HÖ OCH SLOTTER GAV MÖDAN LÖN
 MED KOR PÅ BETE PÅ ÄNGENS GRÄS
 OCH BARN SOM LEKTE BÅD' HÄRS OCH TVÄRS
 HÄR FANNS GÅRDAR

3. DET VAR OM HÖSTEN, MED HÄST OCH PLOG
 PÅ BONDENS ÅKER DEN SAKTA DROG.
 VID DIKESRENNEN DEN TUGGA' GRÄS
 OCH BONDEN PRATA' MED GRANNEN DÄR.
 HÄR FANNS GÅRDAR

4. DET VAR OM VINTERN, JAG MINNS DET ÄN
 HUR SKORSTENSRÖKEN FRÅN VARJE HEM
 SÅ SAKTA STEG UPP MOT HIMMEL BLÅ
 JA SÅ VAR TIDEN NÄR VI VAR SMÅ.
 HÄR FANNS GÅRDAR

5. MEN BYN FÖRÄNDRAS AV TIDENS GÅNG
 TILL STORA ÅKRAR FRÅN LITEN VÅNG
 MED TOMMA GÅRDAR OCH SLÄCKTA LJUS
 NU ÄR DET LÅNGT TILL BEBODDA HUS.
 HÄR FANNS GÅRDAR

HÅRDERUPSVALSEN PÅ SKIVA

Sven Ohlsson, Frenningeberg släpper lagom till jul ut sin nya skiva. Kassetten är klar nu i dagarna och skivan kommer strax före jul. Liksom på den förra skivan står Sven både för text och musik. Flera av texterna har lokal anknytning. Inte minst Härderupshult finns med, dels i "Härderupshultsvalsen" och dels i en låt, som heter "Doft av hägg och syren". "Byn som försvann" är namnet på den nya skivan och det är även namnet på en av låtarna. För övrigt innehåller skivan följande titlar: Skumpafanfar, På marknad, Vår Sofie, Sexton vårar, En kung i eget rike, Om du var en blomma, Spade, yxa och en sång, Ett namn i barken, Då livet lekte, Lögn och förbannad dikt, Färsingers. (Instrumental).

DET TJUVAKTIGA SAMHÄLLET

Av Gert Hallkvist
 Skomagaretorpet

Fredag, den sista dagen på jobb innan semestern skall börja, går långsamt. Men äntligen blir klockan halv 5, frihetens timma. Ut och in i bilen och hem. Lastar in hustrun och iväg till 4 veckors efterlängtd semester. Vi lämnar Malmö bakom oss utan saknad. För Malmö nu för tiden, är ju inte det Malmö jag växte upp i, då var stan något av en idyll, som nu har försvunnit. Då fanns det inga snedtändande knarkare, det handlade mera om oförargliga fyllegubbar, som polisen kom och hämtade i sin piket-bil. Mord och andra stora otrevligheter skrevs med stora svarta bokstäver på tidningarnas löpsedlar och inte som nu med en liten notis inne i ett hörn någonstans inne i tidningen. Man fick 15 kr i böter för att cykla utan lyse eller för att man saknade ringklocka. Och körde man i bredd så sade polisen ifrån på skarpen.

Men åter till semestern. Så småningom kör vi in på väg 1051, denna väg som både Gud och vägmästaren totalt har glömt bort. Men trots allt den väg som leder till vårt sommarparadis. Vi viker in på vår lilla infartsväg och vi får konstiga känslor i maggropen när vi ser att grindkedjan är avhakad och ligger slängd i en hög på marken.

Vi hoppar ur bilen med onda aningar, låser upp ytterdörren och tittar in. Naturligtvis har det hänt det som vi befarade. Fönsterrutor sönderslagna, glas över allt, på golv, i möbler. Teven borta. Radion borta. Kaffebryggaren borta. Skafferiets länsat på allt drickbart. Till och med raksprit och rakmaskinen har dom tagit.

Vår tids parasiter har varit framme. Fördärvat vår sinnesfrid inför vår semester. Bara att dom varit inne i vårt lilla hus ger oss känslor av obehag.

Polisanmälan måste göras. Papper skall skrivas till försäkringsbolag så att den byråkratiska papperskvarnen skall kunna mala.

Så den efterlängtda semestern börjar med storstädning, efter det att man svurit färdigt. Sedan kommer tankarna. Kan man ha kvar sitt lilla sommar-torp? Har landsbygden blivit lika full av gangsters som städerna? Det är kanske det som kallas en levande landsbygd?

Det är inte utan att man blir bitter på samhället som mer eller mindre tillåter detta klientel härja. Dom borde utan undantag sitta inlåsta så vi ärliga människor som faktiskt håller igång samhällsapparaten kan få leva i fred och ro utan rädslo. Och ändå händer det ju mycket värre dåd i samhället än inbrott hos mig som i det stora hela var en bagatell.

Men ändå.....

ÅRETS BARN

I Bjälkhult har fötts en pojke. Anton heter han och ses här tillsammans med mamma Maja Olsson.

I Skumparp blev det två pojkar, som ökade invånarantalet i byn från 10 till 12. T.v. Martin och mamma Kerstin Eklundh. T.h. Johan och mamma Inger Lindberg-Åkerblom.

Från Starrarp ser vi dels Diana Gårdenhag med Jessica på armen...

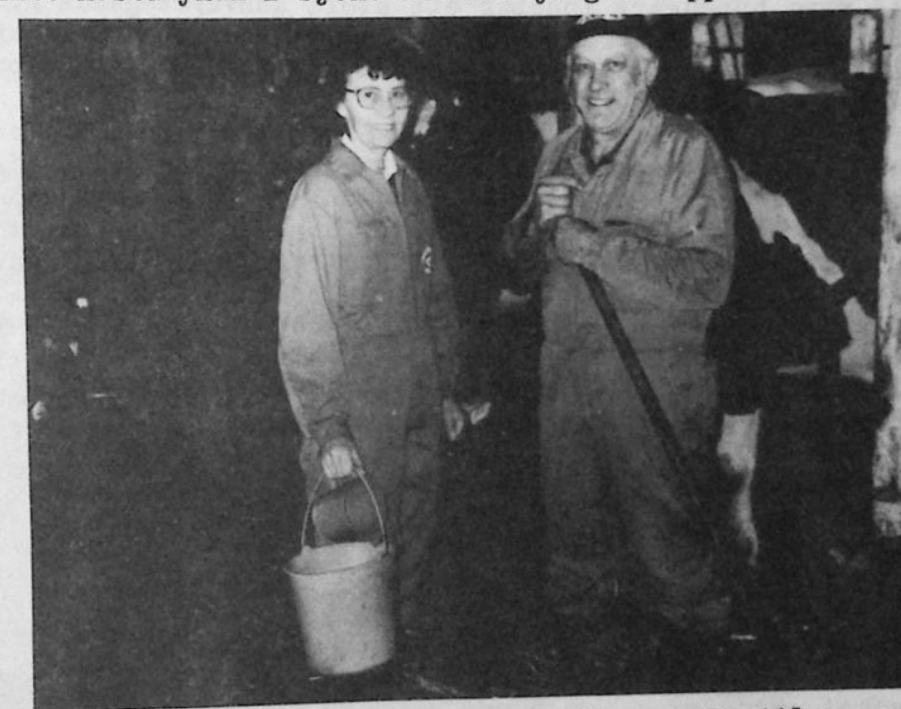
och dels Cecilia Andersson med dottern Sofi. (Psst, Cesse har den varma födelsedagspresenten på sig).

SISTA FAMILJEJORDBRUKET

Av Bertil Persson
Starrarp

I och med att Ann-Britt och Bertil Andersson nu blir mjölkpensionärer, så försvinner samtidigt det sista familjejordbruket i Starrarp. Det är faktiskt ingen överdrift att påstå att en tusenårig epok är slut. Ända sedan byns tillkomst har familjejordbruket varit den dominerande jordbruksformen. Med familjejordbruk menar jag, att minst två vuxna personer helt och hållet tar sin bärning av sitt jordbruksföretag. För bara 20 år sedan fanns närmare 20 familjejordbruk i Starrarp. Fastigheterna finns ju kvar och förvånansvärt intakta vad gäller arealerna, men en efter en har företagarna fått även andra inkomster genom förvärvsarbete eller pensioner av olika slag.

I de andra byarna här omkring finns däremot några familjejordbruk kvar. Ann-Britt och Bertil övetog gården 1958 efter Inga Lisa och Olof Nilsson. Mjölk, slaktsvin och potatis har varit den huvudsakliga inkomstkällan. Bertil menar att det just nu ser mörkt ut vad gäller framtiden för jordbruk i allmänhet. Särskilt en bit in på 90-talet. Men han vill ändå uppmana de yngre krafterna att inte kasta yxan i sjön. Det har ju gått uppåt och neråt under olika tider även förr. Rationalisering och sammanslagning av enheter kommer att fortsätta och kanske finns en framtid i bioenergi-produktion. För de flesta kommer dock jordbruket att bli enbart en bisyssla i framtiden.

Stallet har varit Ann-Britts och Bertils gemensamma arbetsplats i 32 år.

BJÄLKHULTSPROMENAD

Söndagen den 20 januari 1991 är det åter Bjälkhultspromenad till minne av skalden Nils Eklundh i Bjälkhult. Samling sker vid Tregubbahuset kl 13.30. Vi går till Bjälkhult och åter. Vid återkomsten till Starrarp dricker vi kaffe i skolan och där ska Else Melin, Starrarp berätta hälsingehistorier.

Välkomna

HUNDAR – VÅR HOBBY

Av Ewa o Lasse
Grönalund

Vi skulle vilja berätta lite om ett stort intresse vi har – våra hundar. Just nu finns i familjen fyra glada jockar, en borderterrier, Kanel, 8 år; tre schäfrar varav en valp ca 5 månader kallad Madicken. De övriga två är Loppan 6,5 år och Rambo 3 år.

Tillsammans tillbringar vi mycket tid både ute och inne. Flera av er har häst som ni motionerar, dresserar och tävlar med. Vi gör samma sak fast med hund. Ända skillnaden är egentligen att vi slipper hästsläpet när vi skall köra iväg.

Varför nöjer vi oss då inte med att ha hund som de flesta andra? Det är väl bra om den skäller när någon kommer och visst kan man snacka med den någon gång.

För oss är hunden förutom familjemedlem ett slags tävlingsredskap skulle man lite krasst kunna säga. Likaväl som man behöver rack och bollar för att kunna spela tennis, likaväl behöver vi hunden för att kunna bedriva vår sport. Nu kan vi inte kasta upp hunden på läktaren om vi blir förbaskade för att tävlingsresultatet inte blev det vi väntat. Nej, vi måste allt lära oss att älska, glömma och förlåta och det kan minnsann vara nyttigt. Att vara hundägare innebär ett stort ansvarstagande gentemot andra människor och därför är det viktigt att vi som hundägare har kunskap och ser till att våra hundar får en bra uppfostran så att de passar in i vår vardag.

Till sin hjälp har hundägaren två organisationer SKK och SBK. SKK – Svenska Kennelklubben sysslar bl.a. med avelsfrågor, utställningar samt bekämpande av ärftliga sjukdomar bland hundar. SBK – Svenska Brukshundklubben utbildar hundar och hundägare i en bred kursverksamhet allt från valputvecklingskurser till specialutbildning. En av SBK's huvuduppgifter är att bland alla privatägda hundar man får kontakt med välja ut och utbilda tjänstehundar till försvaret och räddningshundar till räddningsverket. För att kunna utveckla våra hundar måste vi först se till att de vet vad vi menar. Vi måste helt enkelt lära dem förstå vad vi vill att de skall göra. Alla hundar kan ju både gå och sitta, det gäller för oss att få dem att göra det när vi vill.

Hunden är ett flockdjur antagligen härstammande från vargen. Om vi studerar vargars beteende kan vi lära oss mycket om våra tamhundar. Det är viktigt att vi ser till att själva bli flockledare i den familjeflock som i vårt fall består av både människor och djur. Vi utnyttjar i vår dressyr hundarnas naturliga genskaper som t.ex. flockdrift, jaktlust, kamplust.

Så lär vi hundarna spåra människor – på samma sätt som de i det vilda skulle ha spårat upp

bytet = maten, hämta utkastade föremål av olika material – på samma sätt som de skulle ha hämtat hem sin mat osv. De som har jakthundar utnyttjar de naturliga egenskaperna hos hunden som de är, utom att den inte får äta upp viltet. När vi tränar våra hundar omsätter vi intresset för vilt till att gälla människor istället. De får helt enkelt hitta människor där de i vilt tillhämta borttappade plånböcker, nycklar mm istället för skjutna fåglar. För att bibehålla kunskaperna måste hundarna hela tiden tränas och därför finns en omfattande tävlingsverksamhet. Det finns mycket att orda om vår hobby. Man önskar att alla hundägare skall få uppleva den fina gemenskap man kan få med sin hund. Det gäller bara att ge sig tid tillsammans med hunden. Det är också viktigt att man försöker tänka efter innan man skaffar en hund. Hur mycket tid kan jag avsätta? Varför vill jag ha hund? Om det går snett mellan människa och hundägare med för dåliga kunskaper. En hund behöver inte bara fysisk motion, den behöver också hjärngymnastik. Tänk på detta om er hund hittar på en massa "ofog". Den får kanske inte den psykiska stimulans den så väl behöver för att må bra. Givetvis kan vi ställa upp och försöka "förstå" er hund om ni skulle ha problem. Det är bara att titta upp. Schäfern vid vägkanten visar vägen till oss på Grönalund.

Här är Malena, Karin, Johan och alla deras kompisar samlade till måndagsträff i bokskogen i Härderupshult. Skogen är en nästan obegränsad lekplats, som ger frihet åt fantasin. Välkomna dit igen när vårsolen åter börjar som ger frihet åt fantasin. Välkomna dit igen när vårsolen åter börjar värma ordentligt i början av april. Men ack vad det känns långt dit! Vi får först inrikta oss på DANSEN KRING GRANEN på Åsnelyckan i Starrarp. Första söndagen i advent. Kom dit både gammal och ung och ta gärna med glögg eller kaffe och eventuellt arbetshandskar, för först ska ju granen resas. Samling 13.30.

SJUKSKRIVNINGSPROBLEMET

Av Allan Sandahl
Vallarum

Det talas om tunga och stressiga jobb, som orsak till de många svenskar som sjukskriver sig. Men det måste bero på helt andra orsaker. Så skyller man på miljön. Var det måne lättare förr. Till exempel för dom som drog upp betor för hand så ryggen värkte som en böld eller för skogsarbetaren som liggande på knä i skiten skulle dra stocksågen. Vilken åkare skulle idag bära upp 100-kilosäckar en eller två våningar eller som i städerna bära upp koks och kol flera våningar i de gamla kåkarna? Skulle någon byggjobbare idag ställa sig och skyffla betong för hand i åtta timmar? Nej, alla jobb har blivit lättare, mycket lättare och som alla vet arbetstiden kortare. Vad miljön beträffar, så kan den i vissa fall ha försämrats genom alla nya preparat, som används i produktionen, men genom alla motåtgärder som vidtagits, så kan man nog påstå att en förbättring skett även miljömässigt.

Svensken har nog ingen orsak att vara sjukare nu än för femtio år sen och är det nog inte heller. Med svenskorna är det nog sämre ställt. Dels har många typiska kvinnliga jobb inte i den utsträckning övertagits av maskiner och dels så gör kvinnor av idag mycket mer för att förstöra sin hälsa och sitt liv genom sprit och narkotikabruk.

Det stora problemet är ju att sjukskrivning inte behöver ha något med sjukdom att göra. Kan tillgripas som påtryckningsmedel i olika sammanhang, vid önskad ledighet för olika ändamål, ja helt enkelt när det inte är roligt att jobba.

Detta kan vara en av orsakerna till att Sverige sitter på pottkanten. Det är inte bara de omotiverade sjukskrivningarna som kostar stora summor, ännu värre är det att så många människor är borta ur produktionen. Med sådana sociala förmåner för somliga är det ju självklart att arbetsmoralen blir dålig.

FÖRTECKNING ÖVER FÖRETAG OCH HANTVERKARE I BJÄLKHULT, HÅRDERUP, SKUMPARP OCH STARRARP

Bertil Karlsson, Starrarp. Snickare. 0415-42079

Buglys Kennel, Lindgården, Starrarps Ora. Naima Paulrud-Balog. Uppfödning av mops och cavalier King Charles Spaniel. 0415-42021.

Frenninge Lantbrukstjänst Service, Starrarp. Niels Rasmussen. Måleri- och byggnadsfirma. 0415-42111. Mobiltelefon. 010-428195.

Grankvists Måleri, Starrarp. Sandblästring och sprutmålning. 0415-42181.

Inge Andersson Trä och Smide, Starrarp. Byggnadsarbete, smide och maskin-service. 0415-42025.

Jan Månssons Maskinstation, Hårderup. Utför diverse jordbrukskörslor och grävning. 0415-43122. Mobiltelefon. 010-472097.

Frukt och Grönt, Eva och Bertil Svensson, Bjälkhult. Försäljning av frukt, grönsaker och blommor. 0415-42069.

Lennart Borg, Starrarp. Köper och förmedlar livkalvar. 0415-42125.

Sjölins Maskinstation, Hårderup. Utför jordbrukskörslor och grävning. 0416-32091.

Skogstjänst i Vollsjö, Starrarps Ora. Skogsavverkning, utkörning av virke, röjning, plantering m.m. Håkan Degler. 0415-42070. Mobiltelefon. 010-475408.

Stall Fire, Starrarp. Eva-Britt Eldh. Försäljning och tillridning av hästar. 0415-42095.

Sune Sörenssons Bil, Starrarps Ora. 0415-42022.

Video import, Starrarp. Lasse Lagnebo. Service och försäljning av allt inom radio och TV-branchen. 0415-42014. Mobiltelefon. 010-412445.

SKUMPENS DAG

Skumpens Dag blev i år åter en publiksuccé. Det väntade regnet höll liksom andan tills arrangemanget var över, men sen kom regnet.

Skumpens Dag var i år egentligen Skumpens Kväll. Kvällen inleddes med brännbollsturnering mellan byalagen i Frenninge, Starrarp och Vallarum. Starrarp tog hem segern med nästan minsta möjliga marginal. Först efteråt avslöjades vad i priset bestod. Det var första inteckning i Frenninge Sparbanks inteckningspris, en miniatyrmjölkkanna i tenn, som kan beskådas på bankens kontor.

När brännbollsturneringen var slut, fortsatte festligheterna vid statyn "Ljusets Bonde". Där underhöll Brunnsextetten från Hässleholm med musik som harmonierade fint med denna grönskande sommarkväll. Så blev det tid för kvällens sångframträdande. Folkkåren vissångaren Lennart Kjellgren. Lennart sjöng visor från sekelskiftet till accompanjemang av Gunnel Nilssons son, varvat med prat om och kring visorna. Det Lennart inte vet om skånska visor "e ente värt å veda".

När publiken druckit kaffe kom s.a.s. kvällens höjdpunkt. Utdelningen av utmärkelsen ÅRETS SKUMP. Den gick i år till Kenneth Ivarsson, Frenninge. Han fick utmärkelsen "för visad entusiasm och idealitet genom att under flera år med framgång leda friidrottssektionen i Vollsjö AIF, till glädje och fostran för bygdens barn och ungdomar".

ÅRETS SKUMP i sitt rätta element, bland barn och ungdomar.

Foto: Srisse

NÄRMRE HAVET FLYTER FLODEN SAKTA...

Lennart Anderberg, Eslöv blev på senare år mest känd här i bygden för sitt engagemang i Skumpaspelet. När Lennart dog i somras var hans liv in i det sista fyllt av arbete och intresse för folkbildning av de mest skiftande slag. Han hade en oefterhärmlig förmåga att fånga sin publik vid sina föreläsningar och kåserier. Dikten här nedan sände Lennart till Härderupsposten några månader före sin bortgång.

Bertil

Närmre havet flyter floden sakta
Ström och forsar är förgångna minnen
Varats vatten slipar stenars kanter
Floden rinner obevekligt bort.

En gång fanns en liten ivrig rännil
sprungen upp ur Starrarps hårda marker
Tog sig väg mot mera mjuka trakter
Samlade sig andra klara strömmar.

Floden flyter, självständig, okuvlig
Av sin egen kraft i tiden samlad
- Formar stränder, bryter mark åt strömmen
Väljer egen väg i tingens ordning.

En gång möter denna floden havet
omätligt och utan några gränser
Blandar sig med alla vattnets droppar
till en icke drömbar livsensess..

Därför flyter floden mera sakta
närmre målet för sin banas vara
Ändå hejdas aldrig flodens strömmar
Liksom vi har den nog sina drömmar.

DET BLIR UTSTÄLLNING I ATELJÉN PÅ GRÖNALUNDS GÅRD ÄVEN PÅSKEN - 91

Ni är hjärtligt välkomna. Som vanligt blir det vernissage Långfredag mellan kl 10-18 och öppet alla helgdagar samma tid, liksom nästkommande lördag/söndag. Om inte förr så ses vi då.

Inför julen är ni givetvis också välkomna. Jag har en ny kollektion små tavlor till låga priser.

Söndagen den 9 december blir det julmarknad i Vollsjö. Då kommer Mellanskönska konstnärgruppen att visa sina tavlor på biblioteket i Vollsjö kl 13-16. Välkomna.

Ewa Andersson
Grönalund

VÄGASTÄMMA I HÅRDERUP

Av Bertil Persson
Starrarp

Här ser vi medlemmarna i vägföreningen, för väg M7U, samla e till årsstämma. Fr. v. Torsten Klang, Bengt Engstrand, Bertil Andersson, Ivan Nilsson och Elsa Nilsson. Det gäller alltså vägen mellan Härderupsby och Härderupshult. Det är nu totalt 7 fastighetsägare utmed vägen, som gemensamt och med hjälp av statliga och kommunala bidrag bekostar vägens underhåll.

Det intressanta är emellertid, att egentligen är ytterligare ett femtontal fastighetsägare i Härderup och Härderupshult skyldiga att i olika grad bekosta underhållet, trots att dessa inte bor utmed vägen och sällan eller aldrig använder den. Hur kan detta komma sig? Jo, flertalet fastigheter i Härderupshult är delägare i mosslotter i Härderups mosse och för att färdas till och från mossen, så behövde man använda denna väg. Å andra sidan har flera fastighetsägare i Härderupsby skogslotter i Härderupshult och behöver av den anledningen också använda vägen. Transporter till och ifrån skogslotterna kan möjligen fortfarande vara aktuellt, men knappast vad gäller mossen, eftersom torvupptagning för bränsle i denna omfattning tillhör en sedan länge förgången tid. Man har från vägföreningens sida inte heller tagit ut några avgifter de senaste 20 åren från dem som inte bor eller har fastighet i anslutning till vägen. Beloppen är för små för att det ska vara lönt och motiven har ju dessutom i stort sett försvunnit. Den äldsta väg- och avgiftsfördelningen, som finns bevarad, är inte daterad, men härrör från 1920-talet. Emellertid måste den ursprungliga vägdelningen vara betydligt äldre. För att utrörna detta gjorde jag en "forskningsresa" till lantmäterienhetens arkiv på Länsstyrelsen i Malmö. Resultatet blev dessvärre magert vad gäller vägdelningens ursprung. Logiskt sätt borde den härröra från laga skifte i Härderup 1832. Då flyttades alla gårdarna i Härderups gamla by, som låg runt nuvarande Härderups gård, ut och fick sina ägor samlade i rationellare enheter. På den tiden var torven av stor betydelse. Vägdelningen i samband med laga skifte finns väl bevarad, men där är vägunderhållet fördelat mellan enbart de som fick sin mark utmed vägen. Exempelvis står där att Jöns Persson, Härderup 2:5 "håller Bjelkawägen, öfver egen plan, 455 alnar, öfver 5 o 7-s plan (Kronobostället) på Bjelkawägen östrast, 194 alnar, öfver Härderup 6:3-s plan på Bjelkawägen västrast 74 alnar."

Lägg märke till vägens namn, Bjelkawägen. Namnförklaringen är enkel. Vid 1800-talets början var all mark väster om byn gemensam betesmark och saknade helt skog. Området närmast byn åt övriga väderstreck var till stor del uppodlad och saknade också skog. Uppåt nordost fanns först ett område på båda sidor om den aktuella vägen som bestod av enebackar och alekärr. Nästan ingenting var odlat. Först längre åt nordost började den högstammiga skogen, mest bok. Där hämtades bjälkar och annat timmer till husbygge. På den tiden fanns ingen bebyggelse alls i Härderupshult och ingenting var odlat. Istället hade bokskogen stor utbredning. I dalgångarna fanns kärr och annan våtmark.

Denna väg är säkerligen till större delen av nuvarande sträckning mycket gammal och är alltså ursprungligen en timmerväg. Den kan vara lika gammal som byn, som är minst tusen år.

Vid vägdelningen 1832 stadgades att vägen skulle vara 8 alnar bred "med groperummet inberäknat". Markägarna längs vägen, efter skiftet, blev från väster räknat: Kronan, som ägde Härderup 5:1 och 7:1 och brukades av pistolsmed Sjöberg. Därefter ovannämnde Jöns Persson. Sedan Mårten Nilsson, Härderup 6:3 och slutligen Nils Nilsson, Härderup 6:2 (Nu Engstrands), som ursprungligen sträckte sig ända fram till stora vägen mot Frenninge. Sista delen av vägen, från Engstrands, har på skifteskartan en något sydligare sträckning och passerade söder om Uno Vilhelmsson.

Vid skiftet stadgades också, att grindar skulle sättas upp på varje ställe där vägen passerade en ägo gräns. Liksom att ägorna skulle inhägnas. Åtminstone före skiftet var det ju så, att alla kreatur gick i stort sett fritt och den besådda arealen skyddades med stängsel. Numera stänger man som bekant in djuren istället. Ibland får korna aldrig ens komma ut ur stallet. Dock inte i våra byar, som väl är.

I vägdelningen från 1920-talet varierade åläggandena mycket. Minst att bekosta hade en fastighet i Härderupshult (Nu Erik Hanssons), som bekostade underhållet på en sträcka av 1,2 meter och mest hade en fastighet längs vägen (Nu Klangs), som bekostade 312 meter. Vägens totala längd är 1.624 meter.

Vägastämman har här gamla anor. Som en kuriositet kan nämnas, att av gammal hävd skulle den som stod värd för vägastämman bidra med minst 1 liter brännvin. Ledamöterna på vägastämman har dock under årens lopp mer och mer övergått till att inta fastare föda istället.

Det äldsta protokoll, som finns bevarat, är från 1941. Det har undertecknats av Ola Sörensson och Anton Andersson. Ur protokollet från den 16.1. 1942 kan man läsa följande:

"Beslöts att timpeng för karldagsverk skall utgå med 40 öre pr tim. och hästdagsverk med 1 kr 20 öre per timma". Protokollet är undertecknat av Emil Björkqvist och Otto Åkerblom.

Vägastämman utsåg varje år snöfogde. En syssla, som gick runt bland de längs vägen boende. 1953 gjorde traktordriften sitt intåg i snöröjningsarbetet. Det var Peder Hansen, som bistod med traktor.

Jag frågade den förre "vägmästaren" för vägen, Gösta Kristiansson om han hade några speciella minnen från sin tid där. Så här skriver han:

"Jo, vissa speciella saker minns man, t.ex. var Härderups Boställe, som då var kronoegendom, påförd en extra väglopp, som troligen kompengerade att deras statare körde hem ved från kronoskogen, belägen i andra ändan av Härderup. Numera var ju Bostället sålt till privat ägare och statarna sedan länge borta, men vi fortsatte debitera staten för denna andel och det gick bra i många år, men ett år med sällsynt svår vinter och dyr väghållning fodrade dom in kopia av indelningen, men emedan laga skifte ej var gjort, utan verkställd enligt enskild överenskommelse, så fanns bara några gamla gulnade handskrivna papper, som jag skickade och skämtsamt benämnde "Dokument" och bad om i retur. Samtidigt kallades en representant till vår stämma som dom begärt. Här kom en fin och gemytlig herre från Domänverket, som det då hette, han drack dock ingen kaffegök, men visade stort intresse för våra samtal, som kanske inte så mycket berörde vägen. Han passade också på att granska våra räkenskaper och de fick med nöje godkänt, ity varken styrelsearvode eller studieresor någonsin förekommit. En kort tid därefter kom meddelande att underhållskostnaden kom att betalas ut som vanligt. Dock bör tilläggas att efter ett par år blev jag

kontaktad av en lantmätare från Ystad som fått i uppdrag att söka befria Domänverket från vidare bidrag till vårt vägunderhåll och vid vår efterföljande stämma fann vi ingen anledning att motarbeta detta förslag."

Gösta Kristiansson efterträddes av Bengt Engstrand, som nu tillsammans med fru Gun sköter föreningens ekonomiska angelägenheter. De har i år fått en "jubileumsgratulation" från Vägdirektör Richard Montgomery, som ansvarar för statens bidrag till enskilda vägar.

I år är det nämligen precis 50 år sedan staten började ge bidrag till underhållet av enskilda vägar och just denna väg var en av de första i Sverige som kom i åtnjutande av bidrag. Statens bidrag har hittills varit 70 % av den beräknade underhållskostnaden på denna kategori av vägar. Kommunen har sedan tillskjutit resterande 30 %. När underhållskostnaden överstigit budgeten har medlemmarna tillskjutit resten.

Fr.o.m. nästa år sänks emellertid statsbidraget till 50%. Sjöbo Kommun har ännu inte diskuterat huruvida man på något sätt kommer att kompensera detta.

PIRATENS LIV BLIR TV

Under sommaren 1991 kommer Bo Blomberg och Hans-Eric Ohlsson att spela in en dokumentärfilm för Sveriges Television om bygdens son, Fritiof Nilsson Piraten. En del läsare känner oss kanske redan, då en av oss är Härderupsbo sedan många år, mest på sommaren förstas.

I denna inspirerande trakt har för övrigt delar av manuskriptet till TV-serien om Edvard Persson kommit till - "Allt ljus på mig". Nu gäller det alltså Piraten och därför vänder vi oss till alla läsare av Härderupsposten att hjälpa oss med material som rör Piraten. Det kan vara bilder, teckningar, filmer, artiklar eller tips på människor som på något sätt haft anknytning till Piraten. Det kan vara både roliga eller intressanta historier som t.ex. när Piraten var lantbrukslev på Härderups gård. Vi är givetvis intresserade av alla platser i och kring Vollsbygdens med anknytning till ämnet.

Många av Piratens böcker handlar ju om människor i Färsbygd, ibland inte alltför snällt beskrivna. Hur såg man på Piraten i denna bygd, var han populär hos några som kände sig träffade? Ja, många frågor kan ställas om denne man och en del av dem vet kanske läsarna svaret på!

Nu en kort presentation av oss själva: Vi är filmfotografer på Sveriges Television i Malmö sedan många år. Då och då producerar vi själva program om saker som intresserar oss. Sådana exempel är "Sveriges Hollywood" - om filmens första år i Kristianstad samt "Allt ljus på mig" - om fenomenet Edvard Persson. Alla tips från läsarna kan bidra till ett intressant och underhållande program om bygdens son - Fritiof Nilsson Piraten. Programmet skall sändas hösten 1991 i TV-2.

Hans-Eric Ohlsson träffas på telefon 0415-42094 (Härderupshult) eller 040-122409 (Malmö)
Bo Blomberg " " " 0415-42012 (Starrarps Ora) eller 040-982258 (Malmö)

Orienteringskarta
för nyinflyttade
med bynamnen och
några platser, som
nämns i tidningen.

Bjälkhult

Adress till Hårderups-
posten: Starrarp 7
270 33-Vollsjö.
0415-42116.

Starrarp

Starrarps Ora

Puus

X Hårderups postens redaktion
(Vid köksbordet)
Åsnelyckan
Tregubbauset

X Möllehuset
X Väderkvarnen
X Starrarps kvarn
(Gården)

X Grömalund

Hårderupshult

X Hårderups Nygård

Skumparp

Hårderups
mosse

Vägföreningen

Vallarum

Hårderup

X Skomagaretorpet

X Hårderups Gård
(F.d. boställe)

X Frenningeberg